

**JOHN HOLT
PAT FARENKA**

HOMESCHOOLING

**TOT CE VOIAI SĂ ȘTII DESPRE
ȘCOLARIZAREA LA DOMICILIU**

Traducere din engleză de Oana Badea și Iuliana Nistoroaia

TREI

Cuprins

6	<i>Mulțumiri</i>	
11	<i>Prefață</i>	În școli se face educație — sau cel puțin așa credeam eu!
29	<i>Introducere</i>	
45	Capitolul 1	De ce să-i retragi din sistem?
78	Capitolul 2	Obiecții frecvente față de școala acasă
122	Capitolul 3	Politiciile de neșcolire
148	Capitolul 4	Cum să împărtășești viața cu copiii
174	Capitolul 5	Școala vieții
198	Capitolul 6	Spații de locuit și de lucru
211	Capitolul 7	Joacă serioasă
227	Capitolul 8	Învățarea fără predare
261	Capitolul 9	Dificultăți de învățare
283	Capitolul 10	Copiii și munca
314	Capitolul 11	Școala acasă, în America
340	Capitolul 12	Cum să începeți
375	Capitolul 13	Reacția școlilor
415	<i>Bibliografie selectivă</i>	
426	<i>Note</i>	

CAPITOLUL 1

De ce să-i retragi din sistem?

De ce unii oameni își retrag copiii de la școală, iar alții nu-i înscriu deloc? În mare, din trei motive: cred că este responsabilitatea lor, nu a guvernului, să-și crească propriii copii; le place mult să-și petreacă timpul cu copiii lor și să-i vadă învățând și să-i ajute, și nu vor să cedeze altora aceste bucurii; vor să-i ferească pe copii de traume fizice, psihice și spirituale.

Dar, înainte să-i las pe câțiva părinți să vă spună în cuvintele lor de ce și-au retras copiii de la școală, o să răspund la două întrebări: (1) Câți părinți își educă acasă copiii? (2) Ce fel de oameni sunt acești părinți?

Răspunsurile valabile, pe scurt, sunt: (1) Nu se știe; respectiv (2) Fel de fel.

Motivul pentru care nu se știe și nu se poate nici estima câți părinți își educă ei însăși copiii este că mulți dintre ei fac asta în secret, din teama justificată că școlile din zonă le-ar putea face necazuri dacă ar afla că își educă acasă copiii. În unele cazuri, își ascund pur și simplu copiii de școlile din zonă, adică nu anunță că au copii de dat la școală. În alte cazuri, declară că și-au înscris copiii la o școală particulară (acest lucru poate fi adevărat, sau nu). Uneori, își înregistrează domiciliul ca școală, ceea ce e ușor

de făcut, în multe state. Alteori, se înregistrează împreună cu alte familii ca școală de parohie. Așa că nu este posibil să se estimateze câți părinți de acest fel există. Nici nu se poate afla câte dintre școlile particulare înregistrate într-un stat sunt școli în accepțiunea comună a cuvântului, respectiv clădiri speciale, cu profesori specializați angajați, și câte sunt de fapt case familiale deghizate, în care părinții sunt profesorii.

Cine sunt acești oameni care-și învață acasă copiii? Iarăși, o întrebare la care e greu să răspunzi. Doar foarte puțini dintre ei citesc *Growing Without Schooling*, nu toți cei care citesc revista ne și scriu, iar cei care ne scriu vorbesc aproape numai despre copiii lor, fără să facă precizări în privința situației lor sociale, profesionale, financiare. Cei mai mulți abonați îi avem în mediul rural sau în localități aflate pe traseul marilor autostrăzi, prin orașele și zonele suburbane ai căror locuitori se încadrează în niveluri de venit scăzute până la medii. Cunosc, din numeroasele mele călătorii, numele cartierelor de bogătași ale multor orașe americane mari, și nu prea avem abonați acolo, nici nu prea primim scrisori din aceste cartiere. Nici de prin orașele mari nu prea primim scrisori.

În ceea ce privește venitul, apartenența etnică și rasială, nivelul de educație – putem estima, prin puținele informații și dovezi de care dispunem, că, în general, venitul familiilor care fac școală acasă este undeva în jurul venitului mediu pe plan național; practic nu am primit scrisori de la părinți ale căror adrese, ocupații, calitatea hârtiei de scris folosite etc. să indice că sunt, evident, înstăriți. Multă dintre cei care ne scriu au venituri cu mult sub media națională; locuiesc la țară ori în orașele, și-și câștigă venitul foarte modest ca mici întreprinzători – din microferme, meșteșugărie etc. Ne-au scris și mămici care primesc indemnizații de la stat. Cred că majoritatea cititorilor revistei sunt absolvenți de facultate. Însă despre

unele dintre cele mai frumoase succese cu școala acasă ne-au vorbit părinți care au făcut doar liceul. Și am bănuiala că mare parte din cei care colaborează cu școli prin corespondență organizate de biserică n-au făcut nicio facultate. Iar din punct de vedere rasial, chiar nu vă pot oferi informații certe. Unii dintre cititorii și abonații noștri au nume de familie hispanice. Altceva nu mai știu – decât că, după cum am mai spus, nu prea am avut de-a face cu persoane din orașele mari.

Din toate acestea putem sintetiza „portretul robot” al părintelui care-și educă acasă copilul: cel mai probabil alb, mai degrabă de la țară decât orășean; în rest, destul de simplu și obișnuit, și care nuiese din comun decât prin încăpățânare, curaj, independență și încredere în sine însuși și în copiii săi.

§ La douăzeci de ani după ce Holt a scris paginile pe care tocmai le-ați citit, Centrul Național de Statistică în Domeniul Educației din cadrul Departamentului de Stat pentru Educație a dat publicitatii un studiu care „încearcă să estimateze numărul de familii americane care practică școală acasă, estimare bazată pe un sondaj riguros făcut pe un eșantion reprezentativ”.⁴ Cercetătorii Departamentului de Stat pentru Educație au ajuns la aceleasi concluzii ca și Holt: familiile în care se învață acasă sunt familii cu venituri medii, în cea mai mare parte de rasă caucasiană (deși acest tip de școală este îmbrățișat de tot mai multe familii americane, cu o paletă din ce în ce mai largă de valori), mai degrabă rurale decât urbane, și au de obicei mai mulți copii decât cei care nu practică școală acasă. Holt a estimat că, în 1981, mai puțin de 30 000 de copii învățau acasă, dar că numărul lor va crește rapid. În 1999 erau 850 000 de copii americani școlarizați la domiciliu, potrivit statisticilor Departamentului de Stat pentru Educație. În anul în care scriu eu acestea, 2002, cifra a depășit probabil 1 milion, ceea ce reprezintă aproximativ 2% din totalul populației de vîrstă școlară.

Aș mai adăuga, celor trei identificate de Holt, încă două motive de a educa acasă copii: (1) dorința unor părinți de a petrece mai mult timp împreună cu copiii lor, nu doar „timp de calitate” aglomerat, și (2) acreditarea a tot mai multor școli prin corespondență prin internet și a altor forme de învățământ la distanță care înlătăresc școlile convenționale.

Mai mult timp petrecut împreună nu înseamnă în mod automat rezolvarea problemelor care pot apărea între părinți și copii; însă, dacă și unii și alții sunt dispuși să se străduiască să îmbunătățească relațiile dintre ei și folosesc timpul împreună pentru a comunica mai bine și mai profund, atunci se cheamă că timpul acela este bine întrebuințat. Și nu numai relațiile armonioase sunt favorizate de mai mult timp petrecut împreună, ci și instruirea are mult de câștigat. Un bine-cunoscut studiu de la Universitatea Harvard indică o corelație solidă între performanța intelectuală, implicit succesul școlar al copiilor, și obiceiul de a discuta în mod plăcut la cină, în familie, despre evenimente actuale.⁵ Mai mult, Blake Bowden, cercetător la Centrul medical de pe lângă Spitalul de Pediatrie din Cincinnati, „a desfășurat un studiu care urmărea să identifice factorii protectori împotriva comportamentelor de inadaptare ce pot apărea la adolescenți. Răspunsul a fost acesta: factorul protector sunt discuțiile la masă, cu măcar unul dintre părinți de cel puțin cinci ori pe săptămână”.⁶ Nu e necesar să-ți retragi copiii de la școală ca să mănânci împreună cu ei, dar școala acasă te poate sigur ajuta să reușești mai mult în sensul acesta, pentru că un mic dejun prelungit, un picnic la prânz sau o pauză de gustare împreună, precum și discuții extinse în alte momente ale zilei decât la masă, sunt tot atâtea posibilități pentru părinții care, din diferite motive, nu pot să-și facă timp pentru discuții la cină.

Bineînțeles, tot ce e prea mult strictă, chiar și când e vorba de un lucru bun. Așa că părinții care-și educă acasă copiii trebuie să fie foarte atenți la relațiile cu ei, mai ales când aceștia din urmă cresc și încep să simtă nevoie de autonomie și independență. Colega mea, Susannah Sheffer, a făcut un

studiu despre adolescentele educate acasă și despre relațiile lor, mai strânse decât la copiii din învățământul public, cu mamele lor. Ea observă:

Multe dintre fete mărturiseau că au cu mamele lor relații neobișnuite de bune și își exprimau speranța că deschiderea reciprocă și apropierea dintre ele și mamele lor vor continua. Altele își doreau să aibă un cuvânt de spus, fiindcă simțeau că nu le ascultă nimeni. Dar niciuna n-a spus: „Aș vrea să nu fiu atât de apropiată de mama.” Citind în studiul făcut de Susannah despre aceste fete, mi-am amintit cum spunea odată cercetătoarea Teri Apter: că adolescența este perioada în care are loc separarea dintre copil și părinți. Intervievând mai multe perechi mamă-fică, Apter a ajuns la concluzia că adolescentele vor să-și păstreze relațiile profunde cu mamele lor, dar, în același timp, vor să fie recunoscute ca individualități separate și vor să fie văzute și înțelese ca atare, de mamele lor. Din conflictele cu mamele lor, fetele se dezvoltă, învață să se cunoască și să se înțeleagă pe sine, și să ceară să fie înțelese de ceilalți.⁷

Certurile și împăcările cu mama ar putea fi considerate fleacuri în comparație cu școala, dar sunt cel puțin la fel de importante. Prea mult se bate monedă pe ideea că succesul în școală este temelia succesului în viață, deci că timpul alocat studiului materiilor școlare este mai valoros decât cel pe care-l cheltuiesti mânăcând, plimbându-te sau jucându-te cu alți copii. Totuși, cei care au înțelepciunea de a vedea că educația este mult mai mult decât achiziția de diplome și de note bune își ajută copiii și din punct de vedere intelectual, nu numai emoțional, acordând atenție și importanță și acelor lucruri care nu se încadrează în obiectele de studiu școlar.

Deschiderea tot mai puternică față de ideea de învățământ la distanță este surprinzătoare, dat fiind că programele acestui tip de învățământ — e vorba mai ales de studiu prin corespondență — au fost utilizate în cadrul școlii acasă încă de la începuturile acesteia. De multe ori socotite ruda săracă a învățământului conventional, programelor de învățământ

prin corespondență li se făcea reclamă pe cutii de chibrituri, nu în **Atlantic Monthly**, ca în zilele noastre. În ultimii douăzeci de ani, înregistrările video, computerele și internetul au făcut să dispare reticentele față de învățarea la distanță, care a ajuns să fie de multe ori chiar preferată de public. Mai mult, în condițiile în care universități prestigioase și mari companii promovează studiul on-line, învățământul la distanță intră într-o nouă eră.

Și debutul acestei ere este unul modest! Mare parte din oferta de cursuri on-line este inferioară calitativ, de multe ori cu mult inferioară cursurilor prin corespondență, unde elevul beneficiază de un material de studiu bine organizat într-o carte sau de asistență unui profesor. Persoanele cărora le place să lucreze pe calculator poate că ar prefera învățământul on-line (în acest sens, găsiți sugestii în bibliografia de la sfârșitul cărții, capitolul **Școala acasă**), dar, personal, nu sunt prea încântat de virtuțile didactice ale computerului. Utilizez calculatorul pentru varietatea de facilități pe care le oferă în domeniul cercetării, comunicării și divertismentului. Pe măsură ce tehnologia avansează, și mă refer în special la dezvoltarea și perfecționarea continuă a transmisiunilor video și audio interactive în timp real, probabil că programele de învățare la distanță vor deveni și ele mai bune. Dar, la momentul actual, deși, datorită internetului, a devenit legitimă în ochii mai multor oameni decât în anii '80, este prematur să susținem că școala acasă va înregistra o explozie de popularitate datorită dezvoltării tehnologice. De-a lungul ultimilor douăzeci de ani, mișcarea de educație acasă a luat amploare datorită eforturilor făcute de oameni reali în lumea reală, nu datorită avatarurilor care flecăresc în mediul virtual. Trebuie număidecăt să adaug că mulți dintre cei din primele generații de utilizatori de calculatoare și internet sunt, din câte știu, „școlarii din afara școlii” și părinții lor, care explorau publicațiile electronice și forumurile de discuții, în căutare de sfaturi și sprijin, precum și pentru a afla și a se afilia la diferite mișcări și acțiuni politice legate de școala acasă. În timp, activitatea pe internet a practicanților școlii acasă a generat o adevărată zestre electronică, astfel că

orică motor de căutare îți va găsi mii de rezultate și referințe pentru „homeschooling”, „școala acasă” și „învățământ la distanță”. Dar nu s-a reușit până în prezent să se facă în mod concret învățământ la distanță prin tehnologia informațională și prin internet; aşadar, vă îndemn cu convingere să folosiți calculatorul aşa cum folosiți un manual, un creion sau o coală de hârtie; calculatorul este o resursă care vă poate ajuta să învățați acasă, nu ceva de care aveți absolută nevoie ca să faceți școală acasă.

Cercetătorii în domeniul educației pe care i-am menționat anterior au studiat și motivele pentru care este preferată de unii părinți școala acasă — calitatea învățământului, mediul școlar deficitar și neproductiv, și religia — au fost principalele motive menționate. O statistică interesantă, dintr-un studiu efectuat în 1999 de cercetători ai Departamentului de Stat pentru Educație, arată că 22% dintre părinții care și educă acasă copiii au diplome obținute în instituții de învățământ superior, în vreme ce, comparativ, doar 16% dintre părinții copiilor educați în școală au absolvit o facultate. Oare de ce evită școala, pentru copiii lor, tot mai mulți dintre cei care și-au petrecut cea mai mare parte din tinerețe în școală și universitate?

Probabil, din aceleași motive care ne-au determinat și pe noi, pe mine și pe soția mea, să ne educăm acasă fetele: nu am vrut să-și irosească și copiii noștri timpul în aceleași ritualuri și desercăciuni „educaționale” care ne-au mâncaț nouă tinerețile — să obțină punctaje bune la teste doar ca să uite materia de îndată ce au căpătat notele bune; să promoveze, eventual cu note bune, ani și ani la rând, cursurile de limbi străine, și totuși să fie incapabile să poarte, în afara sălii de clasă, vreo discuție, chiar rudimentară, în respectivele limbi studiate; să se chinuiască să învețe matematică avansată, pe care n-o vor folosi vreodată decât la ore; să facă experimente de laborator mai degrabă executate „mecanic”, și nu în scop de cercetare. Nimeni nu și poate lua înapoi timpul și tinerețea furate de acest fel de educație, aşadar putem spune că adevărata criză a educației este esențialmente una legată de dezamăgirea masivă din rândul titraților, și nu una a slabei prestații a școlarilor actuali.

Când am început să lucrez la Școala Rocky Mountain din Colorado, prima sarcină didactică primită a fost să-l meditez pe un elev de șaptesprezece ani, deștept și capabil, a căruia prestație școlară se situa însă la nivelul clasei a doua. Specialiști bine cotați din localitate îl declaraseră „cu probleme neurologice”. În ciuda acestei etichete, el voia să învețe să citească, să scrie, să socotească și să-și folosească mintea la fel ca și colegii lui; voia să-l ajut și era convins că îl pot ajuta.

Pentru că nu studiasem discipline „educaționale”, nu auzisem niciodată de „probleme neurologice”. Dar îmi era clar că — orice vor fi însemnat cuvintele acestea — misiunea mea era să aflu ce-l împiedica pe acest băiat să învețe și să găsesc o cale de a elimina piedica sau piedicile. Am observat foarte repede că băiatul avea o minte ascuțită, logică și precisă, și că, pentru a putea trece la ceva mai complicat, mai dificil, avea nevoie să înțeleagă pe deplin tot ce i se preda. Deci ceea ce reprezentase pentru el o piedică, încă de la începutul școlarizării, era faptul că profesorii îl îndopaseră cu materii — citire, aritmetică, silabisire etc. — pe care el nu reușise să le digere și să le înțeleagă complet, și fie nu știuse să pună întrebările care l-ar fi putut lămuri, fie nu putuse, din alte pricini, să capete răspunsurile adevărate la întrebările lui. La unele dintre întrebările lui, am putut răspunde pe loc; pentru altele, am căutat răspunsuri și mulți ani după aceea. Dar, chiar dacă nu am reușit să-i dau răspunsuri la toate întrebările lui, cred că a fost suficientă pentru el încredințarea mea că există răspunsuri la toate aceste întrebări, doar că nu le ștui eu. Peste câțiva ani, aveam să primesc scrisori pe care mi le scria din garnizoana unde-și făcea stagiu militar; în ele îmi vorbea despre lecturile lui din acea perioadă — cărți serioase, de

om mare. Era clar că-și rezolvase excelent, de unul singur, problemele legate de scris și citit.

Ceea ce am încercat să fiu este ceea ce astăzi aş numi un profesor *serios*. Nu am fost dispus să mă ascund după nicio scuză, ca să nu fac ceea ce mi-am asumat aproape ca pe o profesiune sacră — anume: să ajut copiii să învețe. Ori de câte ori s-a întâmplat ca ei să nu reușească să învețe ceea ce încercam să-i învăț, nu puteam să dau vina pe ei, și nu i-am învinovățit niciodată, ci continuam să caut metode didactice noi, până găseam unele care să funcționeze. Am spus-o deslușit și în *How Children Fail* — de multe ori, această căutare se întindea pe perioade considerabile de timp, și lista succeselor mele este mai firavă decât cea a eșecurilor. O altă carte care vorbește despre profesoratul *serios* este cartea de debut a lui James Herndon, *The Way It Spozed to Be (Cum ar trebui să stea lucrurile)*. E povestea adevărată, foarte amuzantă, deși nu lipsită de o dimensiune tristă, a primului său an la catedră, un an de străduințe dificile, dar încununate de succes — pentru care a și fost dat afară, străduințele de a-i ajuta pe acei elevi de mult abandonatați de restul profesorilor din școală.

Una dintre pricinaile pentru care există atât de puține școli cât de cât competente în domeniul susținerii învățării propriu-zise este că nu tratează cu seriozitate învățarea. „Bune” sau „slabe”, publice sau private, aproape în toate cazurile se conduc după principiul că, atunci când copiii învăță și obțin rezultate bune, școala și profesorii își asumă meritul pentru asta (de fapt, îl confiscă), iar atunci când se înregistrează rezultate slabe și un nivel școlar scăzut, sunt puși la zid elevii. Mai demult, școlile îi etichetau pe unii copii drept „răi”, „proști”, „leneși” sau „smintiți”; mai nou, pentru aceleași feluri de copii, se vehiculează nume pretențioase de boli enigmatische, precum „disfuncție cerebrală minimală” sau „dizabilități de